UN PRECURSOR: ALEXANDRU HÎJDEU

DE

GABRIELA DRĂGOI

Ceea ce a uimit întotdeauna, împiedicînd într-o bună măsură cercetările riguroase asupra vieții și activității de literați și cărturari a Hîjdeilor, a fost spiritul lor, aproape legendar. O obsesivă și nu o dată dramatică sete de strălucire, de înălțare prin putere sau glorie, aduse fie de fapte eroice, fie de realizări excepționale în știință, în literatură, pecetluiește destinul fiecăruia. Pornind de la încrederea în capacitatea lor creatoare, în geniul lor, Hîjdeii și-au regăsit noblețea în creație, în demnitatea și orgoliul ei. Și-au transmis unul altuia pasiunea pentru carte și studiu, spiritul iscoditor, frenetic, o imensă nerăbdare și voluptate a îmbrățișării întregului, de unde preocupări aproape ciclopice, deseori contradictorii. Primejduite de imposibilitatea autorilor de a-și estima realist puterile, proiectele, îndeobște grandioase, rămîn tot atîtea gesturi intelectuale îndrăznețe, fie că devin opere propriu-zise, fie că transpar doar din fragmente de operă.

Hîjdeii întruchipează prin participare firească, temperamentală, un tip de creator romantic. Ei au moștenit și un spirit independent, mobil, capricios, refractar, o luciditate sarcastică, agresivă care, asociate cu bizareria unor înclinații, cu o extravaganță care adeseori stupefia, cu aplecarea șocantă spre exagerare și mistificare, i-au făcut greu de înțeles celor din jur, lăsînd și posterității o imagine dificil de restaurat în liniile ei adevărate. Chiar despre B. P. Hasdeu se poate spune încă, așa cum afirma Mircea Eliade, că a fost descoperit „cel din urmă din toate figurile mari ale secolului XIX"[1].

Izbitoare și semnificative sînt totodată continuitatea de preocupări de la o generație la alta, creșterea unei lucrări din germenii, din ideile întîlnite la predecesori, dintr-un fel de tezaur, fără paternitate anume, al familiei, precum și conlucrarea, în acest sens, a cîtorva generații la apariția unui cărturar de talia lui B. P. Hasdeu, „un geniu universal" care „a izbutit aproape peste tot"[2]. Deși fiecare face studii în universități străine de prestigiu, lecția, incomparabilă, o primesc în atmosfera de cultură românească, în înțelesul ei adînc, a familiei. Declarația repetată a lui B. P. Hasdeu că ar fi un autodidact, susținută cu superbie, poate fi luată, astfel, ca venind din deplina conștiință a valorii tradiției culturale a neamului Hîjdeu.

A fost nedrept din partea lui N. Iorga și a multora să-l considere pe B. P. Hasdeu un om cu cultura făcută pe apucate, străin de ce era românesc în momentul venirii lui la Iași. Sînt opinii care se insinuează în unul din cele mai interesante portrete făcute *omului* Hasdeu: „Ca un prinț sărac, slab și bolnăvicios, prigonit de soartă, ca un om genial strălucitor de un spirit satanic, impunător printr-o știință enciclopedică, dobîndită la douăzeci de ani între un duel și un banchet intim, ca un original de care nu se putea apropia nimeni fără a fi uimit și rănit de însușirile lui superioare și de inferioritatea unui spirit agresiv, care nu cruța nimic, nici pentru cel mai sfînt principiu ori pentru cea mai firească legătură, astfel căzu el în Iași [...] străin ca grai și spirit, în țara unde cîrmuiseră și domniseră ai lui..."[3].

---

[1] Mircea Eliade, *Introducere* la B. P. Hasdeu, *Scrieri literare, morale și politice*, I, București Fundația regală pentru literatură și artă, 1937, p. LXXX.

[2] G. Călinescu, *Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent*, București, Fundația regală pentru literatură și artă, 1941, p. 324.

[3] N. Iorga, *Istoria literaturii românești în veacul al XIX-lea*, III, Vălenii de Munte, Tip. Neamul românesc, 1909, p. 297.

BDD-A1456 © 1977-1978 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:09:51 UTC)

De fapt, dintre destinele Hîjdeilor, solidari în voința și mîndria de a crea, doar destinul lui B. P. Hasdeu s-a aflat sub o zodie norocoasă, în primul rînd prin aceea că moștenirea românească primită a fost fructificată în cadrul culturii române. Acolo unde înaintașii puseseră doar niște semne, trasaseră cîteva linii sau grămădiseră materiale, el ridică un „edificiu", gîndit „pe o scară colosală" — cum îi plăcea să spună, chiar dacă nu reușește de fiecare dată să-l desăvîrșească. Prin manifestarea completă, în plină lumină, a personalității sale este luată revanșa asupra „ursitei" ingrate a antecesorilor, care i-au trecut darurile unei aristocratice tradiții de intelectualitate.

Viața și lucrările unui singur reprezentant al acestei „dinastii" de cărturari și literați, Alexandru Hîjdeu, urmărite aici în scopul aducerii unor precizări, confirmă, în afara continuității anumitor ipostaze ale spiritului, și afirmațiile lui B. P. Hasdeu referitoare la îndatorarea față de cel care l-a ajutat să se formeze, stîndu-i mereu alături cu tot ce știa. Privită prin ea însăși, așa cum s-a conturat înainte de a-i fi bănuită descendența, activitatea lui Alexandru Hîjdeu reflectă conștiința apartenenței și datoria contribuției la cultura și știința românească. Cu toate că lucrările lui sînt scrise în limba rusă, deși unele au fost publicate doar în periodicele rusești, iar altele au rămas în manuscris, Alexandru Hîjdeu a fost cunoscut de timpuriu, prin intermediul cîtorva scrieri esențiale, de cărturarii din Principate, din Transilvania, care-l considerau un fruntaș al generației lor[4].

S-a născut la 30 noiembrie 1811, în satul Mișiurineț, districtul Kremeneț din Volinia departe de moșia de la Cristinești—Hotin, considerată frecvent locul nașterii lui[5]. La Cristinești risipitul neam al Hîjdeilor reușește să se întoarcă ceva mai tîrziu, probabil după 1815[6]. Alexandru era cel dintîi din cei trei copii[7] din a doua căsătorie a lui Tadeu Hîjdeu.

Învață la pensionul fiilor de nobili de pe lîngă Seminarul teologic din Chișinău. Într-un manuscris de familie se păstrează, tradus în polonă, un „cuvînt" ținut de Alexandru la înmormîntarea unui coleg de seminar[8]. Pagina, datînd din martie 1824, atestă o manifestare precoce,

[4] O reconsiderare amplă a personalității lui Alexandru Hîjdeu a fost făcută mai de curînd de Mihai Drăgan în monografia *B. P. Hasdeu*, Iași, Junimea, 1972 (p. 16—38, passim).

[5] Data și locul nașterii lui Alexandru Hîjdeu nu au fost precizate sau au fost indicate inexact în prezentările biografice de pînă acum. B. P. Hasdeu semnala doar anul 1811, fără să menționeze unde s-a născut tatăl său. Informația, dată mai întîi lui Iosif Vulcan și folosită de acesta („Familia", IV, 1868, nr. 11; *Panteonul român*, Buda, Tip. Kocsi, 1869, p. 135), a fost preluată de mai mulți biografi ai lui Alexandru Hîjdeu. S-a mai afirmat însă că locul nașterii ar fi satul Cristinești, în ținutul Hotin (Calinic Istrati, *Prin satul Hâjdăilor*, „Junimea literară", XIV, 1925, nr. 5—7; Lucian Predescu, *Familia Hâjdăilor*, „Arhiva", XXXVI, 1929, nr. 1; Mihai Drăgan, *op. cit.*, p. 16 ș.a.). Ba chiar, Lucian Predescu polemiza cu Petre V. Haneș, care notase că Alexandru se născuse în Polonia (în 1811) și că „era de 2—3 ani, cînd tată-său s-a așezat la Cristinești" (*Scriitori basarabeni*, București, Alcalay, 1920, p. 164; *Istoria literaturii românești*, București, Ancora, 1924, p. 176).

La Arhivele Statului București, în *Fondul B. P. Hașdeu*, vol. XXXVI, pachetul DLIX, într-o copie de pe jurnalul Adunării deputaților nobilimii din Podolia, redactat la 15 iunie 1855, consemnînd dezbaterea legată de o cerere a lui Boleslav Hîjdeu, cu privire la înscrierea fratelui său, secretarul gubernial Alexandru Hîjdeu, și a fiilor acestuia în decretul departamentului heraldic, este invocată mitrica lui Alexandru Hîjdeu, aflată în înscrisele guvernămîntului Volinia, districtul Kremeneț, satul Mșiurineț, biserica Sfîntului Ioan Bogoslav, la data de 30 noiembrie 1811 (f. 63 recto). Aceeași informație este înregistrată în însemnările genealogice ale lui Boleslav Hîjdeu, aflate la Biblioteca Academiei R. S. România, în *Arhiva B. P. Hasdeu*, mapa VI, ms. 7, f. 17. Aici localitatea este numită Mișiurineț. În *Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich*, t. VI, Warszawa, 1885, p. 513 apare localitatea Miziurińce — cu varianta Myziuryńce. Dealtfel, tot în districtul Kremeneț se năștea, la 20 decembrie 1812, Boleslav Hîjdeu, ceea ce este în general bine cunoscut.

[6] Vezi și Ion I. Nistor, *Opt scrisori inedite de la Tadeu Hasdeu*, „Codrul Cosminului", VIII, 1933—1934.

[7] Alexandru și Boleslav au avut o soră, Michaela, care a murit în 1827, la șase ani și jumătate (cf. Elena Linția, *Considerații asupra creației poetice a lui Tadeu Hîjdeu*, „Romanoslavica", XVII, 1970). Mărturia existenței acestei fiice a lui Tadeu Hîjdeu am aflat-o și în manuscrisul citat mai jos.

[8] *Tadeusza Ianowego syna Hyzdewa Różne pisma w Besarabii*, t. III, f. 74 verso — f. 75 recto (Biblioteca Centrală Universitară „M. Eminescu" Iași, ms. V—29).

BDD-A1456 © 1977-1978 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:09:51 UTC)

cvasi-poetică, asemănătoare cu începuturile, mai puțin cunoscute, ale lui Tadeu[9], cu debutul literar al lui Bogdan sau al Iuliei Hasdeu. Din 1829 pînă în 1832, Alexandru Hîjdeu urmează Facultatea de științe juridice de la Universitatea din Harkov. Face, în același timp, și studii de științe ale naturii și de litere. Sînt anii în care tînărul explorează febril și temerar diferite domenii: matematică, fizică, botanică, drept, teologie, filologie, politică, istorie, filozofie, folcloristică, literatură. Și aceasta nu din nehotărîrea de a-și alege o anume disciplină, ci din sentimentul că i-ar sta în putere să le cuprindă pe toate.

Ca și aceste preocupări enciclopedice, despre care s-au dat, de la început, informații indirecte, aproximative[10], care păreau pînă nu demult necontrolabile, studiile făcute de Hîjdeu după terminarea facultății de la Harkov au fost învăluite în legendă. El însuși afirmă că a audiat în străinătate cursurile de filozofie și mitologie ale lui Fr. Schelling și J. Görres, la Universitatea din München, trecînd apoi prin Heidelberg, de unde s-ar fi întors în 1834[11]. Există și o ipoteză asupra unui doctorat în filozofie la München[12], dar aceasta rămîne vagă și nesusținută. Alexandru Hîjdeu, cît și fiul său, nu ar fi trecut cu vederea un asemenea titlu. Sigur este că în iunie 1833 era funcționar la Chișinău, în cancelaria generalului Inzov, semnînd „candidat în drept și filozofie, membru al societăților imperiale din Moscova"[13]. Tot atunci încerca să obțină o slujbă la Iași; cererea îi este însă respinsă de Postelnicie[14].

Pînă la 1840 practică avocatura, fiind, în acest răstimp și efor al școlilor din ținutul Hotin. În 1836 se căsătorea cu Elisabeta Dauksza, al cărei tată era un nobil lituanean, iar mama descindea din familia Morțun. Căsătoria stîrnește nedumerirea multora, pentru că, pare-se, Liza nu avea nici 14 ani cînd îl cunoștea pe tînărul avocat, care se îngrijea de un proces al mamei sale, rămasă văduvă[15]. În 1838 se naște Tadeu (Bogdan) și în 1840 Nicolae, care va începe studii la Academia de pictură din Petersburg, murind, probabil din cauza rigorii unei întemnițări politice[16], la 23 aprilie 1860[17].

După 1840, Alexandru Hîjdeu este profesor de istorie și statistică în Volinia și Podolia, la liceele din Vinița, Rovno și Camenița. Este o epocă de muncă intensă, de studiu îndîrjit, dar destul de tulbure, căci în 1848 îi moare, în împrejurări nu tocmai obișnuite, soția[18], iar în 1850 este obligat să revină în Basarabia. Profesează avocatura mai întîi la Chișinău, unde sînt dați la învățătură copiii, apoi la Hotin. Vanitos și sfidător, era privit ca un om periculos, intrigant și turbulent, de unde nenumărate neplăceri cu oficialitățile, instabilitatea în slujbe, precum și excluderea de la adunările nobilimii basarabene[19]. Nu putea să nu irite și mîndria cu care își

---

[9] „Abia am împlinit din viață paișpe ani,
Dar simt de-acu al muzelor har sfînt,
Aș vrea s-ascult doar stihuri și tropari,
În dansuri zbenguite cu fetele să cînt"
(cf. Elena Linția, *op. cit.*).

[10] Vezi în acest sens Tr. Ionescu-Nișcov, *Alexandru Hasdeu. Contribuții la cunoașterea familiei Hasdeu*, „Revista istorică", XXVII, 1941, nr. 1—12, XXIX, 1943, nr. 1—6.

[11] E. Dvoicenko-Markova, *Trei scrisori ale lui A. Hajdeu adresate unor oameni de știință ruși (1865)*, „Limba și literatura moldovenească", III, 1960, nr. 2; M. Ianover, *Contribuții privitoare la activitatea lui A. Hîjdeu*, idem, III, 1960, nr. 4; E. M. Dvoicenko-Markova, *Russko-rumînskie literaturnîie sviazi v pervoi polovine XIX veka*, Moskva, Nauka, 1966, p. 119—120.

[12] Em. C. Grigoraș, prefață la Al. Hasdeu, *Un filozof mistic*, trad. M. Majewski, București, Socec, 1930 și la Al. Hasdeu, *Problema timpului nostru*, trad. N. Covali, București, Tiparul universitar, 1938.

[13] B.A.R.S.R., doc. 49/MCCXCII.

[14] Mihai Drăgan, *op. cit.*, p. 17.

[15] E. Dvoicenco, *Începuturile literare ale lui B. P. Hasdeu*, București, Fundația regală pentru literatură și artă, 1936, p. 18—19; Gaspar P. Hașdeu (Hîzdeu), *Episoade din viața lui Tadeu-Bogdan Petriceicu Hașdeu*, „Luceafărul", XV, 1972, nr. 8.

[16] Zamfir C. Arbore, *Basarabia în secolul XIX*, București, Tip. Göbl, 1898, p. 758; E. Dvoicenko-Markova, *Nicolai Hașdeu*, „Limba și literatura moldovenească", XVI, 1973, 1.

[17] În *Arhiva B. P. Hașdeu*, mapa VI, ms. 7, f. 17, în însemnările genealogice ale lui Boleslav Hîjdeu, este menționată ca dată a morții lui Nicolae Hîjdeu data de 23 aprilie 1860. Se presupunea pînă acum că ar fi murit în 1858, 1859 sau, fără alte precizări, în 1860.

[18] E. Dvoicenco, *Începuturile literare...*, p. 20.

[19] Liviu Marian, *Alexandru Hasdeu și Academia Română*, București, Tip. Monitorul oficial, 1932, passim.

BDD-A1456 © 1977-1978 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:09:51 UTC)

sublinia obîrşia nobilă, tradiţia cărturărească a familiei. Între intelectuali era, însă, preţuit. Avea faima unui om cu preocupări vaste, poliglot (cunoştea 12 limbi), erudit în istoria românilor, deţinător al unei biblioteci de mare valoare, „plină de cele mai rari cărţi vechi a istoriografilor Daco-Românieі", după cum scria, cu totul îndreptăţit, Costache Stamati, care îl asemuia chiar cu Dimitrie Cantemir[20].

Informaţii despre activitatea lui, cîteva scrieri au circulat şi în ţară, cu deosebit ecou, încă de la 1838. De aceea, cînd în 1866 se înfiinţează la Bucureşti Societatea Literară Română (Academia Română), Alexandru Hîjdeu este unul din cărturarii chemaţi să intre în acest for. Dar nu reuşeşte să plece la Bucureşti şi este obligat să renunţe la calitatea de membru activ al societăţii academice române, care îl alege în 1870 membru onorar[21].

Ultima lui dorinţă este exprimată repetat în scrisori[22]. O epistolă din 1867 către B.P.Hasdeu, încă plină de speranţă, rezumă drama existenţei sale: „voi aduce ultimul serviciu scumpei patrii a strămoşilor şi urmaşilor mei şi poate mă voi linişti în acea ţară fericită, căreia Dumnezeu i-a destinat un mare viitor. Acest gînd mă linişteşte, îmi regenerează puterile, mă face să nu iau în seamă prezentul"[23]. Anii din urmă şi-i trece chinuit de durerea însingurării, cufundat în misticism[24], cum va trăi spre sfîrşit şi B. P. Hasdeu. Moare la 9 noiembrie 1872, în Hotin[25].

Alexandru Hîjdeu este un cărturar în bună parte nerealizat. Scrisul lui, din care se întrevăd posibilităţi remarcabile, s-a risipit în prea multe şi prea întinse proiecte, neduse, din multe cauze, pînă la capăt. Mii de file, conţinînd poezii, studii pregătite pentru tipar, alte studii şi articole doar începute sau schiţate, probe pentru diferite tipuri de dicţionare şi mai ales conspecte, însemnări, excerpte, adunate sistematic, atestă credinţa în rostul muncii sale, pe care, în ciuda vicisitudinilor, o reîncepea mereu cu o tenacitate neobişnuită[26]. Alături de scrierile publicate, puţine şi răzlеţe, aceste manuscrise, aproape necunoscute, sînt mărturii directe care pot înlătura neîncrederea manifestată faţă de unele afirmaţii referitoare la amploarea activităţii lui Alexandru Hîjdeu, precum şi exagerările tentativelor de a-i trece în seamă mai mult decît a făcut. Pe de altă parte, ele reprezintă, în sensul cel mai propriu, un vast şantier început, unde fiul şi-a putut face o bună ucenicie ; le-a luat cu el la venirea în ţară, le-a păstrat şi s-a servit deseori de ele.

Cea mai statornică preocupare a lui Alexandru Hîjdeu a fost lectura, din diferite unghiuri, a istoriei şi istoriei legendare a românilor. Fascinaţia trecutului, întoarcerea spre începuturi, ideea necesităţii punerii în valoare a vieţii istorice şi spirituale a unui popor, dominante ale căutărilor lui Hîjdeu, se întîlneau într-un fel şi cu orientarea vremii către descifrarea şi afirmarea spiritului etnic.

Prelungind o tradiţie a familiei, Alexandru Hîjdeu este pasionat încă de tînăr de descoperirea şi valorificarea creaţiei populare româneşti, pe care o corelează cu istoria şi etnografia. Aşa cum se vede şi din numeroasele eboşe şi semnalări aflate în manuscrise, îl interesau mai cu seamă miturile, legendele, credinţele, obiceiurile. În perioada studiilor la Harkov şi în anii următori, el publică zece poezii populare româneşti prelucrate, traduse în limba rusă, poezii apărute în revistele „Vestnik Evropi" (1830), „Teleskop" (1833) şi „Molva" (1835)[27]. La Harkov era şi membru al unui cerc de folclorişti ucraineni, condus de I. I. Sreznevski.

---

[20] E. Dvoicenco, *Viaţa şi opera lui C. Stamati*, Bucureşti, Cartea românească, [1933], p. 36.

[21] Liviu Marian, *op. cit.*

[22] Scrisori către B. P. Hasdeu, în Iuliu Dragomirescu, *Ideile şi faptele lui Bogdan Petriceicu Haşdeu. Partea I (1836—1863)*, Bucureşti, Tip. Göbl, 1913, p. 41—46, în Ion Pelivan, *Din corespondenţa lui A. T. Haşdeu*, „Viaţa Basarabiei", XIII, 1944, nr.3—4.

[23] Eufrosina Dvoicenco, *Din relaţiile lui Alexandru Hasdeu cu fiul său Bogdan (Două scrisori inedite)*, „Adevărul literar şi artistic", XII, 1933, nr. 643.

[24] „Les derniers travaux de cette belle et vaste intelligence sont des hymnes et des oraisons" (B. P. Hasdeu, în Julie B. P. Hasdeu, *Oeuvres posthumes*, II, Paris, Hachette — Bucureşti, Socec, 1890, p. 259).

[25] „Columna lui Traian", IV, 1873, nr. 3 ; B. P. Hasdeu, *Sic cogito*, Bucureşti, Revista nouă, 1892, p. 81 ; Liviu Marian, *op. cit.*, p. 21 ; Eufrosina Dvoicenco, *Din relaţiile....*

[26] Ms. II—58, Biblioteca Centrală Universitară „M. Eminescu" Iaşi ; scrieri diverse în *Arhiva B. P. Hasdeu*, mapa I—VII, B.A.R.S.R., în ms. 1508, Arhivele Statului Bucureşti.

[27] E. Dvoicenco, *Alexandru Hasdeu şi literatura română populară*, Vălenii de Munte, Tip. Datina românească, 1936 ; vezi şi capitolul *Aleksandr Haşdeu* din lucrarea *Russko-rumînskie...* a aceleiaşi autoare.

BDD-A1456 © 1977-1978 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:09:51 UTC)

În colecțiile acestuia vor intra și texte de literatură populară românească aduse de Hijdeu[28]. În dorința de a stîrni interesul pentru folclorul românesc, Hijdeu publică în cele trei reviste amintite texte variate : cîntece de nuntă, legende și balade, o doină, cîntece de dragoste, menționînd că acestea ar circula în Moldova, Bucovina, în Muntenia, Oltenia sau în Transilvania. Este aici mai degrabă o încercare de improvizare a unor texte în manieră populară, ba chiar uneori o evidentă fantezie mistificatoare, mai accentuată în notele filologice și istorice, foarte întinse, ce însoțesc poeziile. Apare astfel, de la început, una din bizarele îngemănări caracteristice elaborărilor acestui cărturar, căruia nu-i pot fi puse totuși la îndoială erudiția, veneratia față de document. O explicație o dă B. P. Hasdeu, cînd vorbește despre orientarea națională împinsă pînă la exagerări a tatălui său, asemănătoare cu orientarea lui A. T. Laurian, E. Murgu, Gh. Asachi, Gh. Săulescu, I. Heliade Rădulescu[29].

Preocuparea lui Hijdeu pentru expresia caracteristică a geniului popular are o justificare mai largă, în planul filozofiei istoriei. L-au influențat în chip deosebit ideile filozofului ucrainean Gr. S. Skovoroda, pe care îl definea drept un geniu socratian al Rusiei, demn să fie revelat contemporanilor. A preluat integral, cu toată încărcătura ei mistică, viziunea acestuia asupra legăturii dintre destinul fiecărui popor și individualitatea lui spirituală[30].

Dintr-o devoțiune romantică față de orice formă de creație spirituală ca mărturie a istoriei, Hijdeu încearcă să se identifice cu obiectul de studiu, să pătrundă acea „necesitate interioară", „convingere lăuntrică"[31] care unifică o operă. În sensul acesta, pentru Hijdeu „istoria scriitorilor are înalta menire de a păstra nu numai onoarea și gloria, dar și realitatea prelungită a vieții secolelor trecute, adică : o istorie bogată, vie, pe de o parte trebuie să ne pună în adevăratul punct de vedere, din care să se poată vedea clar spiritul său și acela al secolului său și prin aceasta să ne păzească de unilateralitate și exclusivitate în considerarea progresului luminilor, exprimate în opera acestui scriitor ca reprezentant al unei anumite perioade din acel progres; iar pe de altă parte trebuie să trezească în noi o competițiune, o înțelegere, o recunoaștere pentru scriitor și timpul său, și, astfel, să trezească și să încurajeze o participare rodnică și răsfrîntă asupra vieții sociale, la tendințele spirituale ale marelui om"[32].

Ideile asupra rostului cunoașterii, al înțelegerii istoriei și legităților ei decurg la Hijdeu dintr-o concepție filozofică de sorginte idealistă. Istoria ar fi „motorul dezvoltării spiritului uman"[33]. Filozofia este văzută iluminist, ca o știință a vieții, care poate fi pătrunsă cu ajutorul rațiunii și îndreptată spre folosul progresului umanității. Alexandru Hijdeu este, așa cum afirma N. Bagdasar, unul din primii cugetători români care își pun probleme de filozofie a istoriei[34]. Cu toate că este o manifestare ocazională, o expunere publică ținută cu prilejul unui sfîrșit de an școlar (1842), *Problema timpului nostru* (apărută postum, abia în 1938) relevă un gînditor care formulează cu mare siguranță, cu o terminologie constituită, cîteva întrebări fundamentale pentru cunoașterea istorică. Înrîurit de kantianism și cu precădere de hegelianism, dominant dealtfel în epocă, de lecturile din Herder, Fichte, Schelling și Görres, Hijdeu definește componen-

[28] M. Ianover, *op. cit* ; vezi și Magdalena László, *B. P. Hasdeu despre folclorul ucrainean*, „Romanoslavica", X, 1964.

[29] B. P. Hasdeu, în Julie B. P. Hasdeu, *op. cit.*, p. 260.

[30] Tr. Ionescu-Nișcov, *Grigorie Skovoroda și scrierile filozofice ale lui Alexandru Hasdeu*, „Romanoslavica", II, 1958, *Scrierile filozofice ale lui Alexandru Hasdeu și gînditorul ucrainean Grigorie Savici Skovoroda*, „Romanoslavica", Filologie, XII, 1965 ; Magdalena László, *Cîteva din scrierile lui Skovoroda aflate în manuscris în bibliotecile din România*, „Romanoslavica", Filologie, XII, 1965.

[31] Al. Hasdeu, *Un filozof mistic...*, București, Socec, 1930, p. 10, 17.

[32] Ibidem, p. 8. În paralel, iată o scrisoare semnificativă, indicînd motivele care îl făceau să fie încîntat de maniera lui B. P. Hasdeu în *Ion Vodă cel Cumplit* :" Îți răspund peste patru zile, căci în aceste patru zile ți-am citit lucrările tale despre domnitorul Ion și ediția Arhivei tale istorice românești. Eu sînt foarte, foarte mulțumit și de una și de alta : în cea dintîi adaptările vechilor evenimente la manifestațiunile vieței celei noua, făcute de tine, care numai jurnaliștilor voștri nu le-au prea plăcut, mie însă, dimpotrivă, îmi plac grozav. Aceasta însemnează, după expresia lui Niebhur : a învia trecutul prin viața scriitorului" (în Iuliu Dragomirescu, *op. cit.*, p. 43).

[33] Al. Hasdeu, *Problema timpului nostru*, București, Tiparul universitar, 1938, p. 7.

[34] N. Bagdasar, *Istoria filosofiei românești*, ediția a doua, București, Societatea română de filosofie, 1941, p. 319—323; vezi și *Istoria filozofiei românești*, I, București, Editura Academiei R. S. România, 1972, p. 330—340.

BDD-A1456 © 1977-1978 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:09:51 UTC)

tele evoluției istorice — esențiale în sistematizarea cercetării —, face disocieri nuanțate referitoare la viața istorică, la comunitatea umană, se oprește asupra rolului cultivării spiritului național în existența statală, în cultură și în limbă, vorbește despre raportul dintre personalitate și colectivitate în istorie. Formulează chiar ipoteza unei „legi a polarizației" în istoria umanității, interpretată evoluționist, și încearcă o temerară periodizare. Alături de M. Kogălniceanu și N. Bălcescu, Alexandru Hîjdeu este, astfel, un înaintaș în domeniul filozofiei istorici, prefigurînd totodată opera de gînditor modern a lui B. P. Hasdeu.

Privirea generală asupra istoriei îi era înlesnită de o cunoaștere întinsă a cercetărilor asupra evoluției istorice la diferite popoare. Din fișele și însemnările fără număr ale lui Hîjdeu[35], din componența fondului de cărți care i-au aparținut[36], poate fi dedus orizontul lecturilor, lecturi avide, mereu în pas cu noutățile, recuperînd pătimaș scrieri vechi și rare. Constrîns și de împrejurări, și-a consumat în această îndeletnicire bună parte din energie. Biblioteca reprezenta pentru el o avere, pe care nu înceta să și-o mărească.

Este revelator, atît pentru dorința lui Alexandru Hîjdeu de a impulsiona știința, cît și pentru ceea ce a călăuzit formarea lui B. P. Hasdeu, și faptul că în 1835 anunța că a tradus mai multe lucrări de istorie, drept și de lingvistică. Printre acestea se aflau *Istoria dreptului roman în Evul mediu* de K. Fr. Savigny, *Istoria Romei* de B. G. Niebuhr, *Istoria mitică a lumii asiatice* de J. Görres, *Încercări asupra istoriei Franței* de Fr. Guizot, *Principiile unei științe noi* de G. Vico, *Istoria limbii și scrierii slave* de P. J. Šafařik, *Gramatica comparată a* lui F. Bopp[37]. Deocamdată este sigur că a studiat atent aceste cărți, existente în biblioteca lui, că pregătise un studiu despre Vico[38], de care va rămîne atașat și B. P. Hasdeu. În această vreme lucra cu asiduitate la tălmăcirea unei alte lucrări, *Istoria legislațiilor slave* de W. Maciejowski, pe care o abandonează însă[39], nu înainte de a scrie un studiu despre activitatea profesorului polonez[40].

Istoric prin vocație, Alexandru Hîjdeu pleca întotdeauna de la istoria românilor, pentru a se întoarce tot la ea, angajat într-un fel de luare în posesie a trecutului și urmelor lui, elemente de neînlocuit în știință, considerate în același timp pietre de hotar în susținerea idealului național. Cîteva discursuri ținute la sfîrșit de an școlar dau măsura vibrației patriotice a acestui peregrin mesianic în istoria românească. Cel dintîi, *Cuvînt către elevii școalei ținutului Hotinului, ruși și moldoveni*, rostit în 1837, păstrat și în manuscris[41], a circulat doar în traducerea românească a lui C. Stamati, apărută în „Foaie pentru minte, inimă și literatură" (1838), reprodusă de „Curierul românesc" (1839) și parțial de Félix Colson în lucrarea lui despre Principatele Române, reluată în 1855 și în broșură[42]. Deosebitul răsunet al cuvîntării l-a făcut pe M. Kogălniceanu să ceară de la C. Stamati informații asupra lui Alexandru Hîjdeu, să publice o notă în „Dacia literară", însoțită de un fragment dintr-o a doua expunere, *Suvenire de cele trecute, idee de cele de față și arătare de cele viitoare a Moldaviei*, ținută la Hotin, în 1840[43]. Era firesc ca aceste discursuri, evocări patetice ale gloriei și demnității străbune, chemări la înălțarea prin cultură, ca o omagiere a tradiției, fără de care un popor este neputincios și supus vicisitudinilor, să intereseze pe toți românii. Se regăsea aici tonalitatea civică înflăcărată care caracteriza o

---

[35] *Arhiva B. P. Hasdeu*, mapa I—VII.

[36] Cesar Catanescu, *Catalog general al Bibliotecei centrale din Iași*, Iași, Tip. Junimea, 1868, passim. Inventare ale bibliotecii sale se află și în *Arhiva B. P. Hasdeu*, mapa I, ms. 49.

[37] Eufrosina Dvoicenco, *Două note dintr-o revistă rusească despre A. Hasdeu*, „Revista istorică", XX, 1934, nr. 1—3; Tr. Ionescu-Nișcov, *Alexandru Hasdeu*, idem, XXIX, 1943, nr. 1—6.

[38] *Arhiva B. P. Hasdeu*, mapa V, ms. 2.

[39] Tr. Ionescu-Nișcov, *op. cit.*; E. Dvoicenko-Markova, *Aleksandr Hașdeu i V. A. Mațeevski*, „Limba și literatura moldovenească", XV, 1972, nr. 2.

[40] Arhivele Statului București, ms. 1508, f. 161—171.

[41] *Arhiva B. P. Hasdeu*, mapa V, ms. 25.

[42] „Foaie pentru minte, inimă și literatură", I, 1838, nr. 27; „Curierul românesc", X, 1839, nr. 10, 11; Félix Colson, *De l'état présent et de l'avenir des Principautés de Moldavie et de Valachie*, Paris, Pougin, 1839, p. 26—32; trad. C. Stamati, Iași, Tip. Buciumul român, 1855; trad. Petre V. Haneș (*Vechea slavă a Moldovei*), București, Tip. Urbana, 1919. Semnalăm la Biblioteca Academiei R. S. România și un manuscris cu textul traducerii lui Stamati — ms. rom. 3804.

[43] „Dacia literară", t.I, 1840, p. 479—480.

BDD-A1456 © 1977-1978 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:09:51 UTC)

întreagă generație. Animată de credințe asemănătoare, *Epistola către români*, apărută în 1859, arăta o încredere nestrămutată în Unire, act de continuitate rezultat din desfășurarea istoriei naționale[44]. Trimițînd acest articol lui B. P. Hasdeu pentru foaia „România", Alexandru Hîjdeu îi cerea într-o scrisoare să-l traducă în respectul stilului biblic, căci a dorit să-i dea „tonul epistalelor apostolicești"[45].

Prea puțin din sîrgul său de colecționar și scotocitor al istoriei românești s-a transformat în opere propriu-zise, în ciuda unei permanente intenții de a elabora. Încă din 1833 declara că se ocupă de șase ani cu studiul istoriei și limbii române și își cita un studiu despre letopisețe[46]. În 1837, într-un raport către Comisiunea arheologică din Petersburg, Hîjdeu se angaja să traducă două cronici românești pe care le descoperise[47]. În 1852 un ziar din Chișinău anunța că pregătește o istorie a Basarabiei[48], ceea ce este confirmat de însemnările din manuscrise. În 1860 îi apare în „Foița de istorie și literatură" o *Notiță asupra duor opere a lui Cant mir Vo*[49], unde semnala scrieri aflate în arhivele rusești, despre care va atrage atenția și Academiei Române în 1869[50].

Ceea ce îl preocupa în ultimii ani era ajutorul pe care să-l dea fiului său. Îi oferea informații, deslușiri referitoare la numeroase chestiuni legate de istoria și literatura veche, îi comunica generos rezultatele cercetărilor sale, pe care dorea să le vadă ieșite la lumină în studiile acestuia, îl îndemna să urmeze editarea monumentelor istorice, scriindu-i cu deosebită clarviziune: „Cînd toate materialele vor fi adunate, atunci se vor găsi lucrători-artiști și lucrul va merge fără întrerupere. Dar despre aceasta mai în urmă ; acum la lucru !"[51]. Coresponda intens cu oameni de știință și scriitori din Rusia, le solicita cărți, izvoare pentru studii de istorie și filologie română[52]. Proiectele enunțate în această corespondență sînt grandioase : o istorie generală a românilor (despre un plan al lui Alexandru Hîjdeu pentru o istorie a Moldovei vorbește și I. Bogdan, care l-ar fi găsit semnalalat în catalogul bibliotecii lui B. Kopitar[53]), o monografie despre N. Milescu și vremea lui, studii despre scrieri atribuite lui Dosoftei, ediții de texte, studii de slavistică. Sînt tocmai cercetările inițiate în această perioadă de B. P. Hasdeu, cercetări la care colaborarea cu tatăl său pare să fi contribuit mult. Alexandru Hîjdeu spera să mai realizeze tot acum și cîteva lucrări filologice. Un mare dicționar istoric, bănuit, dealtfel, în însemnările risipite în manuscrise, a fost unul din visele sale[54]. Se poate constata astfel că nici un subiect, nici o idee, nici o preocupare a tatălui n-au rămas fără ecou în activitatea lui B. P. Hasdeu.

Un destin mai ingrat au avut încercările literare ale lui Alexandru Hîjdeu, care complinesc, ca la toți reprezentanții acestei familii, cercetările savante. I-au fost și îi sînt încă atribuite scrieri care nu-i aparțin, în timp ce altele, cu paternitate sigură, sînt aproape necunoscute.

Mult timp au fost considerate ale lui legendele istorice în proză *O judecată la scrdăria din Orhei* și *Comoara voievodului Petriceicu*, publicate, de fapt, de fratele său, Bolcslav Hîjdeu (în revista „Molva" — 1835), precum și povestirile *Dabija* și *Hîncul*, apărute tot sub semnătura lui

---

[44] „România", 1859, nr. 1 ; în Z. C. Arbore, *op. cit.*, p. 760—763. Alexandru Hîjdeu pregătea și *Epistola a doua către români* (cf. E. Dvoicenco, *Din relațiile...*).

[45] Ion Pelivan, *op. cit.* Că scrierea îi aparține nu mai poate fi nici o îndoială, de vreme ce există această corespondență de lucru între tată și fiu.

[46] E. Dvoicenco, *Alexandru Hasdeu și literatura ...*, p. 4—5. În manuscrisele aflate la B.A.R.S.R. există mai multe încercări de acest fel, unele folosite și de B. P. Hașdeu. Dealtfel, în spiritul acestor „colaborări" care își treceau roadele de la o generație la alta, B. P. Hasdeu putea să scrie la doar 14 ani că se ocupă de mult timp de istoria Moldovei, de adunarea materialului, a tuturor izvoarelor tipărite și manuscrise, de la cele mai vechi pînă la zi (cf. *Studii și materiale despre B. P. Hasdeu*, Chișinău, Cartea moldovenească, 1966, p. 118—119).

[47] E. Dvoicenco, *Din relațiile...*.

[48] Ion Osadcenko, *Unele considerații ale presei ruse din secolul XIX despre B. P. Hasdeu*, „Limba și literatura moldovenească", VII, 1964, nr. 1.

[49] „Foița de istorie și literatură", 1860, martie.

[50] „Analele Societății Academice Române", t. I, 1867—1869, p. 203.

[51] În Iuliu Dragomirescu, *op. cit.*, p. 44.

[52] E. Dvoicenko-Markova, *Trei scrisori...* ; M. Ianover, *Contribuții...* ; E. Dvoicenko-Markova, *Aleksandr Hașdeu i V. A. Matecvski...* .

[53] I. Bogdan, *Bartolomei Kopitar*, „Convorbiri literare", XXVII, 1894, nr. 12.

[54] B. P. Hasdeu, *Sic cogito...*, p. 81.

BDD-A1456 © 1977-1978 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:09:51 UTC)

Boleslav (în „Sin otecestva" — 1838)[55]. Alexandru Hîjdeu a publicat o singură narațiune, *Duca*, în „Vestnik Evropi" (1830), păstrată și în manuscris, în arhiva lui I. I. Sreznevski[56].

A fost și este considerată — eronat — ca aparținînd lui Alexandru Hîjdeu narațiunea *Domnia Arnăutului*, editată din inițiativa lui B. P. Hasdeu în „Columna lui Traian" (1871) și apoi în volum (1872)[57]. După spusele fiului, Alexandru Hîjdeu ar fi lucrat-o mai întîi în rusește și ar fi scris-o apoi în limba română[58]. În realitate, B. P. Hasdeu a regăsit în mulțimea de manuscrise ale antecesorilor săi un text, pe care l-a tradus, l-a modificat substanțial și l-a stilizat într-o manieră caracteristică[59]. Dar acest text — și, în consecință, și *Domnia Arnăutului* — este alcătuit din trei părți: *Dabija* și *Hîncul*, care corespund povestirilor publicate de Boleslav Hîjdeu, și *Duca*, partea corespunzînd povestirii semnate de Alexandru Hîjdeu. Textul, așa cum s-a păstrat, poate fi un prim text sau doar o copie a lui și a fost publicat cu unele adaosuri de cei doi frați, în urmă fiind prelucrat destul de liber de B. P. Hasdeu.

Ideea unei mistificări în cazul *Domniei Arnăutului*, respinsă ori ignorată de unii cercetători[60], a intervenit firesc, chiar în lipsa acestor dovezi, aduse mai de curînd. Aceasta cu atît mai mult cu cît de subiectul povestirii alcătuite au fost apropiate niște încercări în proză ale lui Pușkin, din timpul exilului în Basarabia[61]. Este vorba despre două legende care aveau ca eroi pe Duca, pe Dafna și pe Dabija vodă, aceiași ca în narațiunea Hîjdeilor. Se știe că poetul n-a stăruit asupra lor, că manuscrisul original a fost probabil distrus, circulînd doar într-o copie care, deocamdată, se crede pierdută.

Este de presupus că cele trei povestiri, evocări în stilul narativ al letopisețelor din Moldova, cu elemente fabuloase de sursă folclorică, s-au aflat în fondul de tradiții istorice ale familiei Hîjdeu, fond folosit succesiv de toți literații ei, de unde reluarea, circulația liberă a subiectelor de la unul la altul. Îl inaugurase Tadeu Hîjdeu cu scurte legende istorice în proză, ulterior adnotate și valorificate de Alexandru Hîjdeu și cu precădere de B. P. Hasdeu[62]. Așa s-ar explica, poate, de ce, cu toate că se aflau într-un singur manuscris, cele trei narațiuni au fost publicate pe rînd de cei doi frați, de ce Boleslav făcea în 1838 o trimitere la *Duca* publicată în 1830, fără să indice autorul, de ce Stamati și apoi B. P. Hasdeu trec în seama lui Alexandru Hîjdeu și ceea ce fusese publicat de Boleslav, atîta timp cît acesta din urmă trăia încă. Din aceeași mentalitate, a inutilității unei paternități în cazul narațiunilor trase din tradiții istorice și populare, poate că vine — dacă nu e altceva la mijloc — și faptul că tălmăcind cel dintîi în rusește nuvela *Alexandru Lăpușneanul* de C. Negruzzi, în 1859[63], Boleslav Hîjdeu nu menționează numele autorului și iscălește traducerea cu numele propriu. Tot Boleslav comunica prin 1878—1879 că intenționează să publice la Viena, desigur în spiritul amintit aici, toate tradițiile familiei Hîjdeu[64]. În acest context, pare de asemenea posibil ca legendele, mai ales dacă vor fi fost comunicate lui Pușkini

---

[55] Precizări în legătură cu proza istorică publicată de cei doi frați Hîjdeu se aduc mai ales în: E. Dvoicenco, *Alexandru Hasdeu și literatura română populară*, Vălenii de Munte, Tip. Datina românească, 1936, p. 14; E. Dvoicenco, *Începuturile nuvelei istorice românești în rusește*, „Viața românească", XXIX, 1937, 4—5; Tr. Ionescu Nișcov, *Povestirile lui Alexandru Hasdeu*, „Românoslavica", I, 1948, nr. 1; E. Dvoichenko-Markoff, *Puškin and the Rumanian Historical Legend*, New-York, 1948; *Puškin. Issledovania i materialî*, Moskva-Leningrad, 1953, p. 193—202, 213—240; Valeriu Ciobanu, *A. S. Pușkin și literatura română*, în volumul *Relații româno-ruse în trecut*, București, 1957, p. 123—130; Tr. Ionescu-Nișcov, *Scrierile lui Boleslav Hasdeu în limba rusă*, „Romanoslavica", Istorie, V, 1962; Gh. Bezviconi, *Contribuții la istoria relațiilor româno-ruse*, București, 1962, p. 285—289; Ion Osadcenko, *Boleslav Fadeevici Hașdeu în presa rusă din secolul XIX*, „Limba și literatura moldovenească", VIII, 1965, nr. 2; E. M. Dvoicenko-Markova, *Russko-rumînskie...*, p. 128—130.

[56] E. M. Dvoicenko-Markova, *Russko-rumînskie...*, p. 128.

[57] „Columna lui Traian", II, 1871, nr. 17—26; ediție prefațată de Iosif Vulcan, București, Tip. Curții, 1872; ediție îngrijită și prefațată de Liviu Marian, Chișinău, Cartea românească, 1930.

[58] B. P. Hasdeu, *Costachi Stamati*, „Revista nouă", I, 1888, nr. 6.

[59] *Arhiva B. P. Hasdeu*, mapa V, ms. 24. Manuscrisul a fost semnalat și analizat doar de Tr. Ionescu-Nișcov, în 1962 (vezi nota 55).

[60] Mihai Drăgan, *op. cit.*, p. 25—26; Al. Dima, *Alexandru Hasdeu*, „Manuscriptum", VIII, 1977, 2.

[61] Seria supozițiilor o deschide E. Dvoicenco în *Începuturile nuvelei...*.

[62] B.A.R.S.R., ms. 90, f. 62 recto — f. 64 recto.

[63] E. M. Dvoicenko-Markova, *Russko-rumînskie...*, p. 222.

[64] E. Dvoicenco, *Începuturile literare...*, p. 33.

BDD-A1456 © 1977-1978 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:09:51 UTC)

de cineva din familia Hijdeu — cum s-a presupus[65] — să se fi întors, stilizate de poetul rus, în arhiva familiei, de unde au fost scoase şi publicate independent de Alexandru şi de Boleslav Hijdeu. Oricum, cel puţin *Duca*, apărută în 1830, prefigurează povestirile şi nuvelele istorice ale lui Gh. Asachi şi C. Negruzzi, ceea ce îl aşază iarăşi pe Alexandru Hijdeu printre înaintaşi.

Cea mai umbrită este însă poezia lui Alexandru Hijdeu, într-adevăr o „muză nerecunoscută şi înăbuşită"[66]. Demne de cercetare şi punere în valoare, prin sentimentele ce le însufleţesc, aceste versuri sînt şi o oglindă în care pot fi privite începuturile literare ale lui B. P. Hasdeu[67]. Poeziile, încredinţate fiului la venirea în Iaşi, desigur cu speranţa că vor fi tipărite măcar în limba română, s-au răzleţit[68], nu prea au atras atenţia, deşi sînt semnalate, sub diferite titluri, în listele bibliografice, începînd cu nota lui M. Kogălniceanu din 1840[69]. Manuscrisul care înglobează majoritatea încercărilor poetice, datate între 1829—1843, este intitulat *Clipele de inspiraţie ale tinereţii lui Alexandru Hijdeu*. Acest manuscris a servit la editarea unui volum selectiv în limba rusă, apărut în 1956[70]. Puţine din versurile lui au fost transpuse, în schimb, în româneşte[71]. Printr-o apropiere de creaţia poetică a lui Alexandru Hijdeu, imaginea istoricului ar căpăta alt relief, iar integrarea lui în generaţia paşoptistă s-ar justifica mai deplin.

Cu rare excepţii, poezia lui Alexandru Hijdeu este programatică. Motivul fundamental îl constituie iubirea faţă de Moldova şi trecutul ei. Un ciclu de sonete, inspirat şi de sonetele lui A. Mickiewicz, se face ecoul impresiilor de călătorie prin Moldova şi Bucovina, între 1837—1839. Mirajul istoriei străbune, cultul eroismului, vizionarismul, caracteristice cărturarului, îl domină şi pe poet. În versuri vibrante, ample, romantice, sînt evocate locuri şi nume glorioase, devenite adevărate mituri *(Suceava, Mănăstirea Neamţ, Valea Albă, Ştefan cel Mare* ş.a.). Un dor răscolitor de pămîntul ţării, ca la C. Stamati, pătrunde şi aici. Renaşte bucuria, mîndria de a îmbrăţişa ceea ce nu poate fi înstrăinat *(Frumuseţea Moldovei, Pădurile Moldovei)*, încrederea în viitor *(Neamul românesc)*. Despre Moldova, temă preferată a inspiraţiei sale poetice, vorbeşte Hijdeu într-un *credo* patetic, cu rezonanţe incantatorii, înrudite cu tonalitatea lui Alecu Russo : „Da, eu cînt totdeauna la fel,/Căci sfînta patrie mi-a dat o însufleţire unică/Şi ar fi păcat să o înlocuiesc/Cu un vis mincinos./Iată de ce cînt totdeauna la fel/Sfîntul cîntec al inimii mele"[72].

Unele versuri, concepute în perioada primă, în jurul anului 1830, cînd îl pasiona cu deosebire poezia populară, au împrumutat această factură. Altele sînt parafraze sau cel puţin variante ale unor motive întîlnite la Gh. Asachi *(Millian şi Dina)*, Ienăchiţă Văcărescu (*Amărîtă turturea*), C. Conachi. Este, în sens mai larg, o afinitate cu poeţi şi cu o poezie de care Hijdeu nu s-a simţit niciodată izolat.

Prin tot ce l-a preocupat, cărturarul, literatul Alexandru Hijdeu s-a menţinut în interiorul culturii româneşti, fiind un precursor în multe domenii şi în acelaşi timp un model şi un izvor pentru opera prodigioasă a lui B. P. Hasdeu.

---

[65] Valeriu Ciobanu, *op. cit.*, p. 123—124.

[66] B. P. Hasdeu, în Julie B. P. Hasdeu, *op. cit.*, p. 261.

[67] S-a spus, astfel, că „mai toată literatura începătoare a lui B. P. Hasdeu poartă pecetea acestor două influenţe, împrumutînd din însemnările şi planurile tatălui şi bunicului său, uneori repetînd ideile şi chiar expresiile lor" (E. Dvoicenco, *Începuturile literare...*, p. 32).

[68] *Minuti vdohnovenia molodosti Alexandra Ghijdeu*, Biblioteca Centrală Universitară „M. Eminescu" Iaşi, ms. II — 58 ; poezii în *Arhiva B.P. Hasdeu*, mapa V, B.A.R.S.R., în ms. 1508, Arhivele Statului Bucureşti.

[69] Manuscrisul de la Iaşi a fost prezentat mai amănunţit de Lucian Predescu (*op. cit.*) şi de Valeriu Ciobanu (*op. cit*).

[70] *Izbrannoe*, ediţie îngrijită de I. K. Vartician, prefaţă de I. S. Vasilenko, Chişinău, 1956. O mică antologie în limba rusă apăruse şi în 1930.

[71] Cîteva poezii au apărut în : B. P. Hasdeu, *Costachi Stamati...* ; Iuliu Dragomirescu, *op. cit.*, p. 9 ; Gh. Cardaş, *Poeţii şi prozatorii Basarabiei pînă la Unire*, Bucureşti, Alcalay, p. 141, 148—151 ; în „Manuscriptum", VIII, 1977, nr. 2. Mai multe texte în limba rusă (cu traduceri în franceză) publicase B. P. Hasdeu, în Julie B. P. Hasdeu, *op. cit.*, p. 262—280.

[72] *Cîntec despre Moldova*, în Julie B. P. Hasdeu, *op. cit.*, p. 264.

BDD-A1456 © 1977-1978 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:09:51 UTC)